

5. Higher Education, Research and Innovation: Changing Dynamics. Report on the UNESCO Forum on Higher Education, Research and Knowledge / [Editors V. Lynn Meek, Ulrich Teichler, Mary-Louise Kearney]. – Kassel : INCHER-Kassel, 2009. – 242 p.
6. ICT competency standards for teachers. Competency standards modules. – UNESCO : METIA, 2008. – 16 p.

Анотація

У статті розглянуто модель підготовки педагогів до використання інноваційних технологій. Розкрито зміст та завдання експериментальних досліджень з галузі природознавства як провідної форми і важливої складової інноваційної педагогічної діяльності вчителя

Аннотация

В статье рассмотрена модель подготовки педагогов к использованию инновационных технологий. Раскрыто содержание и задача экспериментальных исследований с природоведения как ведущей формы и важной составляющей инновационной педагогической деятельности учителя

Summary

In this article the model of training teachers to use innovative technologies. Disclose the content and purpose of experimental researches with natural history as a leading form and an important component of innovative educational activities of teacher.

Ключові слова: інноваційна діяльність, експериментальні дослідження, підготовка вчителя, галузь природознавства.

Ключевые слова: инновационная деятельность, экспериментальные исследования, подготовка учителя, природоведение.

Key words: innovative activity, experimental researches, preparation of teacher, natural history.

Подано до редакції 7.10.2010.

Рекомендовано до друку докт. пед. наук, проф.Гриньовою М.В.

УДК 373.5.016:78.087.681

© 2010

Кузнєцова О.В.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО ХОРОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті, цільова Державна програма "Вчитель" актуалізували конче важливі завдання та пріоритетні напрями реформування й трансформації національної освітньої системи. На перший план перед закладами вищої педагогічної освіти ставляться питання підвищення професійного рівня, фахової майстерності та загальної культури майбутніх учителів. У зв'язку з цим постає проблема удосконалення підготовки студентів до педагогічної діяльності з орієнтацією на зростання не тільки предметної, але й методичної готовності до роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів.

З іншого боку, перехід суспільства від індустріального до інформаційного етапу розвитку загострює проблему оптимізації функціонування людського фактора у соціальному житті. Це значною мірою сприяє актуалізації питань розробки і впровадження у педагогічну практику гуманістичної парадигми освіти, орієнтовану на особистість та її постійне удосконалення упродовж життя. З урахуванням даної тенденції необхідним є операціоналізація гуманістично орієнтованої освіти, активне втілення у педагогічний процес особистісно-розвивального середовища, відповідних йому технологій й методик. Серед засобів гуманістичної освіти вирізняються мистецькі як такі, що з особливою силою впливають на духовний, емоційний, художній та інтелектуальний розвиток особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У сучасних науково-педагогічних дослідженнях особливої значущості набуває розробка проблеми оптимізації професійно-фахової підготовки майбутніх учителів. Висвітлення методичного аспекту педагогічної підготовки вчителів здійснено у роботах М.Іванова, О.Коваленко, В.Краєвського, М.Нікітенко, Л.Таланової та ін.

В галузі музичної педагогіки проблема фахової підготовки учителів є також актуальною. Так, розроблено професіограму учителя музики (Е.Абдуллін, Л.Арчажнікова), визначено педагогічні умови реалізації цілісної системи підготовки майбутніх педагогів-музикантів (В.Муцмахер, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, Н.Терентьева та ін.); розглянуто проблему методичної спрямованості викладання спеціальних музично-фахових дисциплін (І.Гажим, С.Масний, О.Назаров, І.Немікіна, Н.Плешкова, В.Яконюк та ін.).

На сучасному етапі розвитку музично-педагогічної науки звертається увага на низку суперечностей між фундаментальною теоретичною освіченістю майбутніх фахівців та недостатнім рівнем володіння формами й методами безпосередньої музично-практичної роботи з учнями (І.Боднарук, Л.Василенко, Л.Матвєєва, І.Шинтяпіна). Так, питання методичної підготовки майбутніх учителів музики до роботи з дитячим хором знайшли

часткове висвітлення у наукових працях Л.Бірюкової, В.Слісєвої, А.Козир, Л.Костенко, А.Кречковського, П.Ніколаєнко, Л.Остапенко, Т.Первушиної, М.Тукмачової, Г.Федорова. Втім, питання підготовки студентів педагогічних університетів до хорового виховання учнів залишаються і досі поза увагою науковців.

Формулювання цілей статті... Актуальність та недостатня розробленість проблеми підготовки майбутніх учителів до хорового виховання дітей шкільного віку, а також суперечності між рівнем спеціальних методичних умінь хорової роботи, що надаються в педагогічному університеті та реальними потребами майбутньої діяльності учителя-хормейстера, зумовили вибір теми даної наукової роботи. Мета статті – обґрунтування теоретичних засад підготовки студентів мистецьких спеціальностей до виховної діяльності з дітьми шкільного віку засобами хорової музики.

Виклад основного матеріалу дослідження... Вчені прогнозують, що у світогляді естетичного універсализму людство здобуде загальнокультурну парадигму освіти майбутнього. Таким чином, школа знань має трансформуватися в осередок виховання справжньої духовності та плекання творчої особистості (Ш.Амонашвілі, В.Андрущенко, С.Горбенко, І.Зязюн, В.Краєвський, Н.Ничкало, Д.Новіков, Г.Падалка, О.Рудницька, В.Сластьонін, О.Щолокова та ін. Виховання людини, характеристиками якої є висока естетична культура, самостійне критичне мислення, здатність до життєтворчості на основі здобутого досвіду та готовності до постійного його оновлення – ідеал школи майбутнього. Поняття “виховання” – одне з провідних у педагогіці. Воно використовується у широкому та вузькому значенні. У широкому розумінні виховання розглядається як процес впливу суспільства на особистість, отожденоючись з явищем соціалізації. У вузькому сенсі – це спеціально організована діяльність педагогів і вихованців з реалізації цілей виховання в умовах педагогічного процесу. Таким чином, виховання є загальною формотворчою основою морально-духовного розвитку особистості, і саме воно визначає його суспільну якість [1, с. 31].

Процес підготовки майбутніх учителів до виховання молодого покоління ґрунтується на гуманістичній парадигмі освіти, що знаходить вияв через ідеї людиноцентризму та характеризується перенесенням акценту на конкретну особистість, формування у неї таких якостей, як свідомість, самосвідомість, прагнення до наслідування гуманістичних ідеалів, подолання суспільно-особистісної індиферентності (Ш.Амонашвілі, І.Бех, А.Бойко, О.Бондаревська, С.Горбенко, А.Капська, В.Кузь, В.Лозова, О.Отіч, О.Сухомлинська, Г.Філіпчук, О.Щуркова). Так, О.Отіч вважає, що головною ідеєю цієї освітньої стратегії є визнання того, що взаємозв'язок освіти і культури виявляється і реалізується, передусім, через людину, яка є основною субстанцією сучасної культурно-освітньої системи, її суб'єктом і об'єктом [6, с. 181].

Гуманізація виховного процесу вимагає адекватної форми своєї організації – виховного простору, що включає як зовнішні, так і внутрішні, особистісні фактори. Це простір соціокультурних життєвих виборів і самореалізації особистості, само здійснення якої відбувається у змодельованих та реальних виховних ситуаціях.

Серед завдань гуманістичного виховання особливо значущими вважаються: світоглядна орієнтація особистості у розумінні сенсу життя, своєї унікальності й цінності; надання допомоги у побудові особистісних концепцій, що відображають перспективи реалізації здібностей та творчого потенціалу дитини; залучення особистості до системи культурних надбань (національних та світових), формування свого ставлення до них; розкриття загальнолюдських норм гуманістичної моралі (доброта, взаєморозуміння, милосердя, співчуття та ін.); розвиток здатності до адекватної оцінки та самооцінки, саморегуляції поведінки та діяльності, рефлексії; виховання почуття патріотизму та національної гідності.

В змісті та засобах виховного процесу особливе місце посідає *мистецтво*. Вчені-культурологи вважають, що воно не тільки бере участь у всіх видах виховної діяльності, але й поєднує їх у собі, уособлюючи модель цілісного підходу до виховання особистості (М.Бахтін, М.Каган, О.Рудницька, О.Шевнюк, О.Щолокова).

Мистецтво як особлива форма відображення людиною навколишньої дійсності та внутрішнього світу піддавалося детальному аналізу у різноманітних дослідженнях. Особливе місце належить вивченню його виховної функції, завдяки якій під час спілкування з творами мистецтва відбуваються якісні зміни в свідомості та поведінці людини. С.Горбенко як дослідник гуманістичних явищ у музичній освіті зазначає: “Процеси швидких соціальних змін, що відбуваються нині у світі, і в Україні зокрема, зумовлюють по-новому підходити до оцінки ролі мистецтва у вихованні особистості, форм і методів його впливу” [2, с. 54]. Вчений підкреслює вплив мистецтва на свідомість та поведінку людей, а також на усі інші напрямки життя і діяльності суспільства.

Таким чином, художнє виховання, інструментом впливу якого є мистецькі твори, культивує потребу в спілкуванні з мистецтвом, сприяє оволодінню мовою різних його видів і жанрів, розвиває художньо-творчі здібності, заохочує до участі у художній діяльності та творчості. У роботах Д.Кабалевського, С.Коновець, Л.Масол, Г.Падалки, О.Ростовського, Ю.Ростовської, О.Рудницької, Н.Терентьєвої, О.Щолокової навчально-виховний процес, пов'язаний із художньою діяльністю дітей та юнацтва, розглядається як органічна сукупність знань, умінь кожної особистості та її емоційно-ціннісного ставлення до продуктів художньої діяльності та самої діяльності як такої.

Одним з дієвих засобів художнього виховання в Україні виступає хорове мистецтво як потужне і впливове явище національної культури. Воно завжди відіграло унікальну роль у справі становлення та розвитку духовності українського народу, сприяло формуванню національної самосвідомості та гідності.

Хоровий спів вважають першоджерелом української національної музичної культури. Висновки мистецтвознавців дають підстави стверджувати: "найвищі здобутки вітчизняної музичної культури пов'язані з хоровою творчістю і хоровим виконавством, що зумовлено як схильністю народу до гуртового співу, так і тим, що хорова музика відігравала важливу роль у відправах православної церкви, котра забезпечувала її освітніми осередками й матеріальними засобами" [4, с. 434].

Згідно вищезазначеного, хорове виховання - одна із сфер педагогіки мистецтва, засіб цілісного розвитку людини, що відображає ідеї глибокого впливу на особистість через художню діяльність (І.Войнар, А.Міжін, Б.Неменський, Б.Суходольський, С.Шуман). Творчість дітей у процесі хорового виховання розглядається з точки зору можливості самовираження в найдемократичнішому й суб'єктивно близькому для них виді мистецтва.

Розглядаючи хорове виховання з позицій гуманістичної педагогіки та враховуючи базові положення педагогіки мистецтва, можна дати цьому музично-педагогічному явищу наступне визначення: *хорове виховання дітей шкільного віку – це цілеспрямований процес художньо-педагогічної взаємодії учителя й учнів з метою оволодіння дітьми морально-естетичними категоріями, життєвими та мистецькими цінностями на основі залучення до співацької діяльності засобами хорового мистецтва*.

Результатом всебічного аналізу співів як мистецько-педагогічного явища та виду виконавської діяльності учнів стали визначені нами *принципи хорового виховання дітей шкільного віку*.

Принцип природовідповідності виховання (Платон, Г.Сковорода, П.Юркевич) забезпечується розумінням природних та соціальних процесів, урівноваженням поведінки із загальними законами розвитку природи й людини, культивування здорового способу й гігієни життєдіяльності.

Принцип культуровідповідності (М.Бахтін, В.Сухомилинський, С.Шацький) реалізується, з однієї сторони, на основі загальнолюдських цінностей, а з іншої з урахуванням особливостей етнічних та регіональних культур. Цілі, зміст, методи виховання тоді будуть вважатися культуровідповідними, коли враховуватимуть традиції, що історично склалися в конкретному суспільстві.

Принцип естетизації дитячого життя базується на формуванні у вихованців естетичного ставлення до дійсності, що дозволяє розвинути в учнів художньо-естетичний смак, творчу уяву, відчуття задоволення від краси природи, речей, людських відносин.

Принцип виховання особистості в колективі (І.Бех, С.Карпенчук, А.Макаренко) передбачає розкріпачення внутрішніх сил дитини, створення широкого простору для гармонічного й творчого розвитку. Відомо, коли людина реалізує себе в колективі, вона отримує частину загальної, посиленої кількістю його учасників, енергії. Як найбільш доцільна форма організації дитячого життя колектив дає учням те, чого вони шукають – багатогранність людських відносин, морально-психологічну повноту життя, можливості самореалізації. Тільки в колективі розвиваються такі важливі для життя в суспільстві якості, як почуття відповідальності, колективізм, дружба, товариська взаємодопомога

Принцип колективного музикування (Л.Паньків, В.Федоришин, Л.Сверлюк) утілюється у спільній музично-виконавській діяльності. В хоровому колективі, як і в будь-якому творчому гурті, ефект посилення потенціалу навіть найслабшого його учасника відомий (на цьому побудовано методика інтерактивного навчання). Дитина, яка не може співати одна в силу певних причин (надто слабкий голос, сором'язливість, фізіологічні вади тощо) в хорі відчуває рішучість і впевненість у власних силах.

Здійснювати хорове виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах покликані учителі музики, озброєні методичними знаннями і уміннями художньо-педагогічної взаємодії з дітьми на основі співацької діяльності. Їх методична підготовка є невід'ємною складовою загальної фахової підготовки вчителя, а особливості її визначаються специфікою предмету "Музика" та змістом хорової роботи.

Педагогічна наука стверджує, що вдосконалення методичної підготовки майбутніх учителів може відбуватися, якщо: орієнтуватися на науково обгрунтовану модель педагогічної діяльності учителя-предметника; змінити "питому вагу" окремих компонентів структури фахової підготовки у напрямі посилення методичної компоненти; модернізувати програми методичної підготовки учителя у ВНЗ відповідно до вимог сучасної педагогіки та світових освітніх тенденцій; забезпечити послідовність та гнучкість системи підготовки (диференціація, індивідуалізація, варіативність); створити умови для саморозвитку та самореалізації особистості студента; відкрити систему для впровадження нових педагогічних ідей (О.Ростовський, Ю.Ростовська).

У зв'язку з вищезазначеним вбачається актуальним розглянути методичну підготовку майбутніх учителів-хормейстерів з позицій методологічних підходів, що окреслюють мистецько-педагогічну сутність досліджуваних явищ у контексті сучасних освітніх процесів.

Оскільки фахова підготовка майбутніх учителів музики детермінується системою цінностей (життєвих, суспільних, професійних), *аксіологічний підхід* можна вважати важливим методологічним підґрунтям навчально-

виховного процесу у педагогічному університеті. До того ж, у сучасній освіті найважливішими цінностями є не тільки дитина, але й педагог, здатний до розвитку задатків, таланту і всього того, чим наділила її природа (О.Я.Савченко).

Педагогічна аксіологія – особлива галузь педагогічного знання та інтегрований напрямок філософії освіти, теорії виховання та дидактики, теорії та методики професійної підготовки у єдності її наукового, прикладного та практичного аспектів. Аксіологічні функції виконують роль цільового орієнтира-регулятора педагогічних процесів на основі пізнання, переживання та сприйняття людиною цінностей, вироблення особистісного ставлення до них [3].

Найважливішими орієнтирами діяльності майбутнього учителя виступають педагогічні цінності, спрямовані на досягнення гуманістичних цілей в освітньому процесі. Саме вони створюють основу для здобуття педагогічної майстерності та стимулюють неперервне фахове самовдосконалення – досягнення свого “акме”. Педагогічні цінності визначають педагогічний ідеал як взірець, еталон, вони сприяють створенню програми дій щодо творчого самовдосконалення, самоосвіти та професійного саморозвитку, стверджують власний стиль педагогічної діяльності.

Як різновид педагогічних освітніх цінностей сьогодні стали об’єктом поглибленої уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених (Б.Гершунський, І.Зязюн, З.Равкин, В.Сластьонін, А.Савіна, О.Сухомлинська, Н.Ткачова та ін.). Науковці висловлюють загальну думку, що освітні цінності мають значні потенційні можливості ефективного впливати на життя суспільства та визначення стратегічних цілей його розвитку. Внаслідок цього проблема оптимального добору провідних цінностей в освіті та ефективних засобів їх трансляції набуває сьогодні першочергової значущості для подальшої гуманізації та демократизації не тільки освіти, але й усіх інших сфер суспільного життя.

Безперечним і науково доведеним є визнання провідної ролі *мистецтва* у формуванні ціннісної сфери особистості (Ю.Борев, М.Каган, В.Крижко, І.Зязюн, О.Отіч, Г.Падалка, О.Рудницька, В.Сухомлинський, К.Ушинський, О.Щолокова та ін.). Так, О.Отіч, аналізуючи вплив мистецтва на формування ціннісної сфери майбутніх учителів, стверджує, що з позицій аксіологічного підходу у них формується система цінностей, що охоплює не тільки цінності педагогічні, але й гуманістичні, естетичні та цінності творчості [6, с. 211].

Носіями і невичерпним джерелом художніх і моральних цінностей виступають мистецькі твори, інтегрований аксіологізм яких зумовлений поєднанням суб’єктивної та об’єктивної детермінант, ціннісними сенсами цілісного естетичного перетворення буття. Адже мистецтво не тільки формує в особистості картину світу, але й надає їй ціннісного забарвлення. Таким чином, знання-відчуття, знання-переконання виявляються більш стійкими і дієвими, бо виходять не з імперативності певних норм, а з естетичних переживань, стаючи власним надбанням особистості [5].

Разом з тим, технологія підготовки учителів музики та механізми організації учительської праці базуються не тільки на принципах навчання і виховання, вони охоплюють зміст діяльності педагога, її часові параметри та ключові психолого-педагогічні фактори. Актуальними сьогодні є дослідження раціональних елементів викладацької праці, вивчення питань інтенсифікації та розширення меж творчості, що і складає сутність *праксеологічного підходу* в освіті.

Особливо привабливими ознаками даного підходу вважають ретельне вивчення умов ефективної і результативної роботи, ознак продуктивної праці (свідомий вибір засобів, методів), визначення критеріїв оцінки її результатів (точність, економічність, вправність, старанність, раціональність), усвідомлення дії як синтезу волі й оптимального виконання вироблених рішень [3].

Реалізація праксеологічних ідей (оптимальна організації праці вчителя, підвищення його педагогічної майстерності, надання освітніх послуг в умовах жорсткої конкуренції) здійснюється сьогодні переважно в ракурсі технологічного підходу до педагогічної діяльності та підготовки до неї (В.Беспалько, В.Бондар, М.Левіна, В.Сластьонін, О.Пехота, Н.Щуркова та ін.).

Діяльність учителя, організована і здійснена з позицій праксеологічного підходу, дозволяє побачити її в якості завершеного технологічного циклу, дає змогу вплітати й застосовувати “технологічні ланцюжки”, алгоритми послідовних і цілеспрямованих дій та майстерно їх варіювати. У вивченні учительської праці цей підхід дозволяє проаналізувати її з боку практичної досконалості, майстерності, оптимальності умов та використаних засобів, а також прогностичності (можливості педагогічного прогнозування, цілепокладання, моделювання).

Н. Гузій зазначає, що вивчення питань педагогічної праці з позицій праксеологічного підходу “передбачає всебічний аналіз майбутньої педагогічної діяльності, цілеспрямоване розроблення засобів її вдосконалення для подальшого підвищення продуктивності, регулярне поновлення знань, обґрунтоване планування, раціональне використання часу, зусиль та ін.” [3, с. 59].

Таким чином, “полярна” взаємоузгодженість концептуальних засад, що складають сутність кожного з окреслених методологічних підходів, дозволяє педагогічній науці й практиці розглядати методичну підготовку

учителів-хормейстерів у широкому діапазоні можливостей впливу ціннісних та технологічних важелів на сам процес формування готовності студентів до хорової роботи з учнями.

З огляду на здійснене теоретичне обґрунтування концептуальних засад досліджуваного явища ми тлумачимо методичну підготовку майбутніх учителів музики як цілеспрямовану взаємодію студентів та організаторів навчально-виховного процесу, метою якої є реалізація особистісно-творчого потенціалу майбутнього учителя у сфері навчання учнів спілкуванню з музичним мистецтвом. Вона інтегрує психолого-педагогічні та фахові знання та уміння, переводячи їх у практичні площину, яка забезпечує педагогічну взаємодію учителя й учнів. Модель підготовки майбутніх учителів музики до хорового виховання дітей шкільного віку визначається змістом музики як навчального предмета у загальноосвітніх навчальних закладах, методикою музичного виховання та фаховою спрямованістю інших спеціальних навчальних курсів (теорія та історія музики, хорознавство, хоровий клас, методика роботи з хором, гра на музичному інструменті, постановка голосу, диригування тощо).

Методична підготовка до хорового виховання учнів розглядається як підготовка майбутнього вчителя до неперервного професійного розвитку, а також як процес привласнення знань, умінь, навичок, способів дій в системі музично-педагогічної освіти, необхідних для виконання виховної роботи засобами хорового співу.

Згідно з сучасними науковими підходами (В.Бондар, В.Орлов, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Пехота, В.Сластьонін, О.Шевнюк, О.Хижна) і запитам мистецько-виховної теорії і практики (О.Отич, О.Рудницька, Г.Падалка, О.Шолохова, А.Козир, О.Шевнюк) *методичну підготовку майбутніх учителів музики до хорового виховання учнів визначаємо як розгорнутий у часі процес та результат особистісного та фахового становлення студентів-гуманітаріїв, метою якого є оволодіння змістом, формами та методами музично-виховної роботи з дітьми засобами хорового мистецтва.*

Специфікою вищеназваної методичної підготовки є особливості мистецько-виховної роботи учителя з учнівським колективом (класом, хором), що підпорядкована як загальнопедагогічним, так і специфічним законам функціонування даної системи. Успішність цього процесу забезпечується комплексом науково-практичних шляхів, реалізація яких передбачає використання технології групової діяльності та педагогічної теорії колективу; врахування методологічних засад теорії художнього сприйняття та музичного виконавства; застосування досягнень музично-педагогічної науки у добірї різноманітності форм, методів і засобів хорової роботи.

Висновки... Необхідність підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів музики до хорового виховання дітей шкільного віку підтверджена результатами аналізу методологічних підходів до цього педагогічного явища та визначеними особливостями даної підготовки, що виявляють свою специфіку в умовах реального навчально-виховного процесу ВНЗ мистецько-педагогічного спрямування.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості. – Кн.1. – Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: навчально-методичний посібник. – К.: Либідь, 2003. – 278 с.
2. Горбенко С.С. Історія гуманізації музичної освіти дітей шкільного віку: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання. Видання друге, доповнене. – Житомир: В.В.Котвицький, 2008. – 416 с.
3. Гузій Н.В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: Монографія. – К.: НПУК ім. М.П.Драгоманова, 2004. – 243 с.
4. Історія української музики. – Т.1. Від найдавніших часів до середини ХІХ ст. – К.: Наукова думка, 1989. – 482 с.
5. Каган М.С. Философская теория ценностей / М.С.Каган. – СПб.: ТОО ТК "Петрополис", 1997. – 205 с.
6. Отич О.М. Мистецтво у розвитку індивідуальності педагога: історичний та методологічний аспекти: монографія / за наук. ред. І.А.Зязюна. – Чернівці: Зелена Буковина. 2008. – 440 с.

Анотація

У статті визначено особливості підготовки майбутніх учителів музики в контексті гуманістичної парадигми освіти, обґрунтовано методологічні підходи та сформульовано принципи навчальної роботи студентів з дитячим співацьким колективом.

Аннотация

В статье определены особенности подготовки будущих учителей музыки в контексте гуманистической парадигмы образования, обоснованы методологические подходы и сформулированы принципы учебной работы студентов с детским певческим коллективом.

Summary

The article outlines the features of training future teachers in the context of the humanistic paradigm of education, methodological approaches and formulate the principles of training students with child singers group.

Ключові слова: гуманістичне виховання, хорове виховання, діти шкільного віку, аксіологічний та праксеологічний підходи.

Ключевые слова: гуманистическое воспитание, хоровое воспитание, дети школьного возраста, аксиологический и праксеологический подходы.

Key words: humanistic education, choral education, school-age children, akseolohichnyy and praxiologichnyy approaches.

Подано до редакції 18.10.2010.

Рекомендовано до друку канд. пед. наук, доц. Бодровою Т.О.

УДК 37

© 2010

Липа Н.В.

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНИХ ВІДНОСИН В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сьогодні відносини в освітньому просторі далекі від толерантної взаємодії, крім того, істотно впливають на особистість учнів агресивні відносини у зовнішньому світі. Жорстокість і насильство – негативні соціальні явища, які поширюються серед учнів та молоді. Тому найважливіше завдання сучасної школи – формування особистості людини як носія гуманістичних поглядів, ідеї толерантності в міжособистісних відносинах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У розвитку теорії відносин є ціла низка фундаментальних досліджень. Праці А.Ф.Лазурського, В.Н.Мясищева присвячені загальній характеристиці, структурі та функції міжособистісних взаємин. Проблемам взаємовідносин, які виникають у дитячому середовищі, велику увагу приділяли такі педагоги: Л.М.Толстой, К.Д.Ушинський, Н.К.Крупська, А.В.Луначарський, А.С.Макаренко та ін.

Психологічному аспекту розвитку особистості у її зв'язках та відносинах присвячені праці психологів Б.Г.Ананьєва, Л.І.Божович, Л.С.Виготського, С.Л.Рубінштейна та ін. Проблема міжособистісних відносин мала свій розвиток та конкретизацію у роботах І.П.Белкіна, А.В.Петровського та ін. У зарубіжній педагогіці взаємини досліджували К.Роджерс, Р.Уайлі, З.Фрейд, Е.Фром, К.Хорні та ін.

Сучасні дослідники-науковці розглядають теорію відносин з різних боків у нових умовах суспільства: Є.Ю.Єрмакова, К.П.Овчиннікова, А.М.Сапожников та ін. А.Г.Асмолов, Р.Р. Валітова, Л.Г. Федоренко та ін. – цілий ряд авторів, які займалися проблемою толерантності у широкому розумінні, розкривали основні положення ролі та місця толерантності у суспільному житті.

Питання формування толерантності та толерантних відносин у дітей та дорослих було висвітлено у роботах та програмах Г.У.Солдатової, Л.А.Шайгерової, О.Д.Шарової, К.Фопеля, Л.В.Байбородової та ін.

Формулювання цілей статті... У ході цілеспрямованої виховної роботи створюються умови для формування в учнів толерантного свідомості, толерантних відносин. Важливо бути терпимим по відношенню один до одного, що дуже непросто. "Педагогіка співробітництва" та "толерантність" – це ті поняття, без яких неможливі будь-які перетворення в сучасній школі.

Виклад основного матеріалу дослідження... Проектування толерантного освітнього простору класу, яке є основою толерантної освітньої системи школи, будується на принципах гуманізації, інтеграції, культуровідповідності, варіативності та гнучкості. Толерантна культура багатоаспектна, і будувати освітній простір необхідно з урахуванням, як мінімум, трьох складових:

- готовності адміністрації освітнього закладу сприяти вчителям щодо впровадження в культуру школи педагогіки толерантності,

- толерантності вчителів як зовнішньої, так і внутрішньої (загальний рівень толерантності, етнічна та соціальна толерантність, а також комунікативна толерантність як відсутність нетерпимості в спілкуванні з іншими людьми),

- сприйняття учнями освітнього середовища як толерантного.

Діяльність адміністрації важливо направити на створення психолого-педагогічних умов формування толерантного освітнього середовища. До них відносяться:

- гуманізація відносин суб'єктів освітнього процесу,
- установка на толерантні відносини, які проявляються в готовності учнів та вчителів до взаємодії, діалогу і співпраці,
- підвищення комунікативної культури всіх учасників освітнього процесу.

Ця діяльність зачіпає всіх суб'єктів освітнього процесу і реалізується в таких формах роботи, як консультування адміністрації освітніх установ з проблем організації толерантної освітнього середовища, впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітній процес, психологічні тренінги та групові дискусії для вчителів та учнів.

Необхідність психологічної підтримки дитини протягом усього періоду навчання і на всіх етапах формування особистості очевидна, оскільки сприяє не тільки його розвитку, а й збереженню психічного здоров'я. І в цьому найголовнішу роль відіграють вчителі школи. На початковій стадії формування дитячого колективу важливо забезпечити емоційну комфортність у взаєминах між учнями та педагогами, демонструвати навички